

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра конституційного і муніципального права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан юридичного факультету
Віталій СЕРЬОГІН
“ 31 ” 08 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ (ОСОБЛИВА ЧАСТИНА)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 08 Право _____

спеціальність _____ 081 Право _____

освітня програма _____ 081 Право _____

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

факультет _____ юридичний _____

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою юридичного факультету протокол № 1 від 31 серпня 2023 року.

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Воронов Марк Миколайович, завідувач кафедри конституційного і муніципального права, к.ю.н., доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри конституційного і муніципального права протокол № 11 від 31 серпня 2023 року

Завідувач кафедри конституційного і муніципального права Марк ВОРОНОВ

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за спеціальністю 081 Право

Гарант освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 Право доктор юридичних наук, професор

Дмитро ЛУК'ЯНЕЦЬ

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол № 1 від 31 серпня 2023 року

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Конституційне право України. Особлива частина» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 081 Право

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка фахівців, які мають широке коло знань щодо основ теорії та практики конституційно-правового регулювання суспільних відносин, володіють необхідними в їхній професійній діяльності практичними навичками для вирішення конкретних завдань в галузі конституційного права; здатних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних конституційно-правових відносинах, приймати виважені, конституційно обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких загальних компетентностей:

- (ЗК 1) здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- (ЗК 7) здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- (ЗК 13) здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
- (СК 1) здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві;
- (СК 7) здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту конституційно-правових інститутів;

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120 (використовується дистанційна форма навчання).

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й
Лекції (можуть проводитися у дистанційному режимі на платформі Google Meet)	
32 год.	10 год.

Практичні, семінарські заняття	
32 год.	4 год.
Самостійна робота	
56 год.	106 год.
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, студенти мають досягти таких результатів навчання:

- (ПРН 1) визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин;
- (ПРН 3) проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;
- (ПРН 4) формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;
- (ПРН 6) оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему;
- (ПРН 18) виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи;
- (ПРН 20) пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

3.

Тема 1. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України та її органів

Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади. Поняття парламенту і парламентаризму. Соціальне призначення і політична роль парламенту.

Порядок формування Верховної Ради України та її структура. Функції та повноваження Верховної Ради України. Акти Верховної Ради України.

Парламентські процедури. Законодавчий процес в Україні та його основні стадії.

Конституційно-правовий статус народних депутатів України. Права, обов'язки та гарантії діяльності народних депутатів України. Депутатський запит.

Правовий статус депутатських фракцій і депутатських груп. Правовий статус коаліції депутатських фракцій.

Конституційно-правовий статус Голови Верховної Ради України та його заступників.

Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України. Порядок формування, склад та повноваження комітетів.

Конституційно-правовий статус тимчасових комісій Верховної Ради України. Порядок формування, склад та повноваження тимчасових комісій Верховної Ради України.

Правовий статус Погоджувальної ради депутатських фракцій.

Організація роботи Верховної Ради України. Сесія як основна організаційна форма роботи Верховної Ради України. Види сесій Верховної Ради України. Перша сесія новообраної Верховної Ради України. Пленарні засідання Верховної Ради України.

Апарат Верховної Ради України, його структура і повноваження.

Тема 2. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Предмет та форми парламентського контролю. Загальна характеристика інституту омбудсмана.

Правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Порядок призначення на посаду, звільнення та припинення повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Функції і повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Організація роботи Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Акти реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Щорічні звіти Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Гарантії діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Допоміжні органи и Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Тема 3. Конституційно-правовий статус Рахункової палати

Статус Рахункової палати. Правові основи діяльності Рахункової палати. Регламент Рахункової палати. Заходи державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту).

Склад та структура Рахункової палати. Статус членів Рахункової палати та посадових осіб апарату Рахункової палати. Вимоги до члена Рахункової палати. Порядок призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати. Строк повноважень членів Рахункової палати.

Повноваження Рахункової палати. Права членів Рахункової палати. Особливості здійснення державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) в різних сферах.

Правовий статус Голови, інших членів Рахункової палати. Повноваження Голови Рахункової палати. Повноваження члена Рахункової палати.

Організація роботи Рахункової палати. Засідання Рахункової палати. Рішення Рахункової палати. Планування роботи Рахункової палати. Порядок діяльності Рахункової палати. Щорічний звіт про діяльність Рахункової палати. Інформація про діяльність Рахункової палати

Аудит Рахункової палати. Внутрішній аудит Рахункової палати Зовнішній аудит Рахункової палати.

Допоміжні органи Рахункової палати.

Тема 4. Конституційно-правовий статус Президента України

Соціальне призначення та політична роль глави держави в системі вищих органів держави. Президент України як одноосібний глава держави.

Порядок обрання Президента України. Аналіз законодавства про вибори Президента України. Інавгурація Президента України. Символи президентської влади.

Функції та повноваження Президента України. Акти Президента України. Правовий статус Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України.

Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Порядок припинення повноважень Президента України у разі неспроможності виконувати свої повноваження за станом здоров'я. Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Гарантії діяльності Президента України.

Система допоміжних органів при Президентові України. Правовий статус Офісу Президента України.

Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.

Тема 5. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України

Поняття виконавчої влади. Система органів виконавчої влади в Україні.

Кабінет Міністрів України у системі органів державної влади України. Основні завдання Кабінету Міністрів України. Принципи діяльності Кабінету Міністрів України. Правові засади діяльності Кабінету Міністрів України.

Склад Кабінету Міністрів України та статус його членів. Вимоги до членів Кабінету Міністрів України. Порядок формування і структура Кабінету Міністрів України. Призначення на посаду Прем'єр-міністра України. Призначення на посаду членів Кабінету Міністрів України. Вступ на посаду членів Кабінету Міністрів України та початок роботи новосформованого Кабінету Міністрів України

Програма діяльності Кабінету Міністрів України. Відповідальність членів Кабінету Міністрів України.

Функції та компетенція Кабінету Міністрів України. Взаємовідносини Кабінету Міністрів України з Президентом України, Верховною Радою України, центральними і місцевими органами виконавчої влади. Акти Кабінету Міністрів України.

Порядок роботи Кабінету Міністрів України. Засідання Кабінету Міністрів України

Складання повноважень та відставка Кабінету Міністрів України. Відставка Кабінету Міністрів України. Відставка Кабінету Міністрів України внаслідок прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри. Відставка Кабінету Міністрів України внаслідок відставки Прем'єр-міністра України. Звільнення з посади члена Кабінету Міністрів України.

Секретаріат Кабінету Міністрів України.

Тема 6. Конституційно-правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в Україні

Визначення та система центральних органів виконавчої влади. Принципи діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Правові засади діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Порядок створення, реорганізації та ліквідації центральних органів виконавчої влади.

Правовий статус міністерства. Завдання міністерства. Правовий статус міністра. Правовий статус заступників міністра. Державний секретар міністерства. Апарат міністерства. Патронатна служба міністра. Територіальні органи міністерства. Колегія міністерства та інші консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи міністерства. Накази міністерства.

Правовий статус інших центральних органів виконавчої влади. Завдання центральних органів виконавчої влади. Керівник та заступники керівника центрального органу виконавчої влади. Апарат центрального органу виконавчої влади. Територіальні органи центрального органу виконавчої влади. Накази центрального органу виконавчої влади.

Правовий статус центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом. Правовий статус Антимонопольного комітету України. Правовий статус Фонду державного майна України. Правовий статус Державного комітету телебачення і радіомовлення України.

Тема 7. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади в Україні

Місцеві державні адміністрації та їх місце в системі органів виконавчої влади. Основні завдання місцевих державних адміністрацій. Принципи діяльності місцевих державних адміністрацій. Правові засади діяльності місцевих державних адміністрацій. Регламенти діяльності місцевих державних адміністрацій.

Склад і структура місцевих державних адміністрацій. Акти місцевих державних адміністрацій.

Формування місцевих державних адміністрацій. Порядок призначення і звільнення голів місцевих державних адміністрацій. *Керівники структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій*

Повноваження місцевих державних адміністрацій. Відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом України та Кабінетом Міністрів України. Відносини місцевих державних адміністрацій з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Відносини місцевих державних адміністрацій з іншими органами державної влади. Відносини обласної та районних місцевих державних адміністрацій. Відносини місцевих державних адміністрацій з обласними та районними радами. Відносини місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування територіальних громад і їх посадовими особами.

Повноваження голів місцевих державних адміністрацій. Розпорядження голів і накази керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій.

Апарат місцевих державних адміністрацій.

Правовий статус військово-цивільних адміністрацій.

Тема 8. Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні

Поняття судової влади і правосуддя. Засади здійснення правосуддя в Україні. Конституційні принципи судочинства. Судоустрій в Україні. «Гілки» судової влади. Порядок утворення судів. Організаційні основи системи судів загальної юрисдикції. Конституційно-правовий статус суддів. Участь професійних суддів, народних засідателів та присяжних у здійсненні правосуддя. Порядок зайняття посади судді суду загальної юрисдикції. Припинення повноважень судді суду загальної юрисдикції. Суддівське самоврядування. Організаційне забезпечення діяльності судів. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.

Тема 9. Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні

Конституційні засади організації та діяльності прокуратури в Україні. Функції прокуратури. Система прокуратури України. Статус прокурорів. Порядок зайняття посади прокурора та звільнення прокурора з посади. Припинення, зупинення повноважень прокурора на посаді. Звільнення прокурора з посади. Прокурорське самоврядування та органи, що забезпечують діяльність прокуратури.

Тема 10. Конституційний статус Конституційного Суду України

Поняття конституційної юрисдикції та конституційного контролю. Види конституційного контролю в Україні. Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції. Порядок формування Конституційного Суду України. Функції та компетенція Конституційного Суду України. Конституційне провадження, його форми і стадії. Акти Конституційного Суду України. Конституційно-правовий статус суддів Конституційного Суду України. Конституційна скарга.

Тема 11. Конституційно-правові засади територіального устрою в Україні

Поняття територіального устрою держави. Україна як унітарна держава. Державний та адміністративно-територіальний устрій України. Принципи адміністративно-територіального устрою України. Види адміністративно-територіальних одиниць. Автономія в Україні. Особливості конституційно-правового статусу міст Києва і Севастополя у складі України. Адміністративно-територіальна реформа в Україні.

Тема 12. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування, його соціальне призначення і політична роль. Основні концепції місцевого самоврядування. Принцип визнання і гарантування місцевого самоврядування як одна з основ конституційного ладу України. Принципи місцевого самоврядування в Україні. Система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Конституційно-правовий статус органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Загальна характеристика органів державної влади в Україні												

<i>Тема 1. Конституційноправовий статус Верховної Ради України та її органів</i>	16	6	6			4	16	4	2			10
<i>Тема 2. Конституційноправовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини</i>	8	2	2			4	10					10
<i>Тема 3. Конституційноправовий статус Рахункової палати</i>	8	-	-			8	10					10
<i>Тема 4. Конституційноправовий статус Президента України</i>	10	4	2			4	14	2	2			10
<i>Тема 5. Конституційноправовий статус Кабінету Міністрів України</i>	12	4	4			4	12	2				10
<i>Тема 6. Конституційноправовий статус</i>	8	2	2			4	8					8

<i>міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в Україні</i>												
<i>Тема 7. Конституційноправовий статус місцевих органів виконавчої влади в Україні</i>	8	2	2			4	10	2				8
<i>Тема 8. Конституційноправовий статус органів судової влади в Україні</i>	8	2	2			4	8					8
<i>Тема 9. Конституційноправовий статус прокуратури в Україні</i>	8	-	-			8	10					10
<i>Тема 10. Конституційний статус Конституційного Суду України</i>	12	4	4			4	12	2				10
Разом за розділом 1	98	26	24			48	98	10	4			94
Розділ 2. Конституційні засади територіальної організації та місцевого самоврядування в Україні												

<i>Тема 1. Конституційноправові засади територіального устрою в Україні</i>	9	2	4			3	6	-	-			6
<i>Тема 2. Конституційноправові засади місцевого самоврядування в Україні</i>	11	4	4			3	6	-	-			6
Разом за розділом 2	20	6	8			6	12	-	-			12
Усього годин	120	32	32			56	120	10	4			106

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин (денна/заочна)
1	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	6/2
2	Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	2
3	Конституційно-правовий статус Президента України	2/2
4	Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України	4
5	Конституційно-правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в Україні	2
6	Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади в Україні	2

7	Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні	2
8	Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України	4
9	Конституційно-правові засади територіального устрою в Україні	4
10	Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні	4
Разом		32/4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин, денна/заочна	Форма контролю
1	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	4/10	Усне опитування, тест
2	Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	4/10	Усне опитування, тест
3	Конституційно-правовий статус Рахункової палати	8/10	Усне опитування, тест
4	Конституційно-правовий статус Президента України	4/10	Усне опитування, тест
5	Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України	4/10	Усне опитування, тест
6	Конституційно-правовий статус міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в Україні	4/8	Усне опитування, тест
7	Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади в Україні	4/8	Усне опитування, тест
8	Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні	4/8	Усне опитування, тест
9	Конституційно-правовий статус прокуратури в Україні	8/10	Усне опитування, тест

10	Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України	4/10	Усне опитування, тест
11	Конституційно-правові засади територіального устрою в Україні	3/6	Усне опитування, тест
12	Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні	3/6	Усне опитування, тест
Разом		56/106	

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з навчальної дисципліни (презентації, контрольні роботи, що виконуються під час аудиторних занять та самостійної роботи, курсові, дипломні роботи тощо) визначаються навчальним планом. Індивідуальні завдання полягають у підготовці презентації за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

Індивідуальні завдання розвивають можливості самостійної роботи і сприяють більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з навчальної дисципліни (реферати, презентації навчальних тем, контрольні роботи, що виконуються під час аудиторних занять та самостійної роботи, курсові, дипломні роботи тощо) визначаються навчальним планом. Індивідуальні завдання полягають у створенні презентації за визначеною, або обраною студентом за допомогою викладача, темою та інших видів робіт, які затверджуються кафедрою. Терміни видачі, виконання і захисту індивідуальних завдань визначаються програмою навчальної дисципліни.

Індивідуальні завдання виконуються особою, яка навчається, самостійно із одержанням необхідних консультацій з боку науково-педагогічного працівника. Допускаються випадки виконання робіт комплексної тематики кількома особами.

Індивідуальні завдання виконуються в формі наукових статей, виступів (доповідей) на наукових конференціях, презентацій тощо.

За надруковану наукову статтю студент може отримати 10 балів, виступ (доповідь) на науковій конференції – 7 балів, презентація – 5. Правила виконання презентацій

Створення презентацій є однією з форм науково-дослідницької роботи.

Презентація виконується за допомогою програми Microsoft Office PowerPoint и повинна складатися не менше, ніж з 15 слайдів.

Матеріал на слайді можна розділити на головний і додатковий. *Головний* необхідно виділити, щоб при демонстрації слайда він ніс основне смислове навантаження: розміром тексту або об'єкта, кольором, спецефектами, порядком появи на екрані. *Додатковий* матеріал призначений для підкреслення основної думки слайда.

Для різних видів об'єктів рекомендуються різні розміри шрифту. Заголовок слайда краще писати розміром шрифту 22-28, підзаголовок і підписи даних в діаграмах – 20-24, текст, підписи і заголовки осей в діаграмах, інформацію в таблицях – 18-22.

Для виділення заголовка, ключових слів використовуйте напівжирний або підкреслений шрифт. Для оформлення другорядної інформації та коментарів – курсив. На всіх слайдах презентації використовуйте шрифт одної назви.

Для гарного сприйняття презентації з будь-якої відстані в залі, текст краще набирати шрифтом Arial, Bookman Old Style, Calibri, Tahoma, Times New Roman або Verdana.

1. На першому слайді слід вказати назву МОН, назву ВНЗ, кафедру, прізвище, ім'я та по-батькові студента і тему презентації, номер навчальної групи.
2. На другому слайді подається зміст презентації.
3. На інших слайдах – наповнення теми.
4. У тексті на слайдах не допускається скорочення слів, крім загальноновживаних (ООН, ЄС, ОБСЄ та ін.).
5. Слайди повинні бути тезисними. Для надання презентації PowerPoint наочності і, якщо це необхідно, барвистості на деяких слайдах можна розмістити різні схеми, графіки, фотографії, малюнки, колажі. Вставлені фотографії або картинки повинні бути високої якості і досить великого розміру, інакше при розтягуванні вони втрачають різкість, чим можуть тільки

зіпсувати ефект від презентації. При підготовці презентації може бути використаний звуковий супровід.

6. Презентація повинна бути підготовлена у наданому фоні (шаблон слайда). Не слід робити слайди занадто строкатими і розрізненими за колірним рішенням. Це шкодить формуванню нестійких зорових образів.

7. Слайди повинні або акцентувати увагу на чомусь, або візуалізувати матеріал (ті ж таблиці, схеми, малюнки з позначеннями, якщо є). Не ставте на одному слайді відразу кілька блоків зорової або текстової інформації. Це відволікає, розсіює увагу, погіршує концентрацію.

8. Слайд повинен бути простим для сприйняття – небагато тексту на одному слайді.

Створення презентації включає ряд етапів:

1. Вибір теми.

Студент самостійно вибирає тему з переліку тем індивідуально-дослідних завдань. При цьому слід враховувати, що студент має право в обсязі навчальної програми з громадських об'єднань в Україні самостійно обрати тему презентації, яка повинна бути погоджена з викладачем.

2. Аналіз літератури з даної теми.

Презентація – це супровід доповіді або виступу, тому спочатку необхідно розробити концепцію виступу, а потім вже братися за складання презентації.

В основному презентація повинна базуватися на матеріалах з підручників. Тому створенню презентації повинне передувати ретельне й поглиблене вивчення літератури, що відноситься до даної теми. Насамперед, корисно ознайомитися з науковою працею (або зазначеними главами, параграфами, сторінками) у цілому, щоб одержати про неї початкове загальне уявлення, яке може бути розширене за рахунок перегляду передмови, змісту і висновку роботи, якщо вони є. Головне на цьому етапі – виявити стрижневі проблеми досліджуваної теми й зробити їх основними пунктами плану презентації.

3. Виклад змісту теми за допомогою слайдів.

У презентації повинні бути послідовно розглянуті всі питання плану. Важливо прагнути до того, щоб теоретичний зміст роботи пов'язувався з аналізом практично-правових явищ. Студент повинен уміти показати, яке практичне значення має знання принципів, закономірностей і категорій.

Під час створення слайдів не варто користуватися застарілими джерелами, у яких можуть міститися помилкові погляди, неточні формулювання і висновки, застарілі цифрові дані. Отже, вміння виділяти головні теоретичні питання і роз'яснювати їх на конкретному матеріалі,

використовуючи при цьому сучасну літературу, – такі основні вимоги до підготовки презентації.

Критерії оцінювання презентацій:

1. Ступінь досягнення мети. 2. Зрозумілість і точність викладення авторської позиції. 3. Індивідуальність (авторство, неповторність). 4. Аргументованість (переконливість) позиції. 5. Володіння нормативною, навчальною та науково-монографічною базою.

6.1. Теми для презентацій

- ❖ Характеристика парламентських процедур.
- ❖ Перша сесія новообраної Верховної Ради України. ❖ Правовий статус апарату Верховної Ради України.
- ❖ Конституційно-правовий статус Рахункової палати України.
- ❖ Правовий статус Уповноваженого з прав дитини.
- ❖ Правовий статус освітнього омбудсмана. ❖ Правовий статус Офісу Президента України.
- ❖ Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України.
- ❖ Організація роботи Кабінету Міністрів України.
- ❖ Правовий статус допоміжних органів Кабінету Міністрів України.
- ❖ Правовий статус центральних органів виконавчої влади з особливим статусом.
- ❖ Правовий статус Національного антикорупційного бюро України.
- ❖ Правовий статус Київської міської державної адміністрації. ❖ Правовий статус голови місцевої державної адміністрації.
- ❖ Правовий статус Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС).
- ❖ Правовий статус Верховного Суду.
- ❖ Поняття та види конституційного контролю.
- ❖ Гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України.
- ❖ Функції прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді.
- ❖ Основні напрямки реформування прокуратури в Україні.
- ❖ Адміністративно-територіальна реформа в Україні.
- ❖ Загальна характеристика Закону України „Про столицю України – містогерой Київ”.
- ❖ Правовий статус старости.
- ❖ Форми безпосередньої демократії на місцевому рівні.

6.2. Теми курсових робіт

№ з/п	Назва теми
01	Конституція України як Основний Закон суспільства і держави
02	Засади конституційного ладу України
03	Громадянство України
04	Конституційно-правовий статус особи в Україні
05	Конституційно-правове регулювання особистих прав і свобод людини в Україні
06.	Конституційні політичні права і свободи громадянина України
07	Конституційно-правове регулювання соціально-економічних прав людини в Україні
08	Конституційні засади організації та проведення всеукраїнського референдуму
09	Конституційно-правове регулювання виборів в Україні
10	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України
11	Конституційно-правовий статус народного депутата України
12	Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
13	Конституційно-правовий статус Президента України
14	Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України
15	Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади
16	Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади

17	Конституційно-правовий статус органів судової влади
18	Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України
19	Конституційне закріплення територіального устрою України
20	Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні

7. Методи навчання

Методи навчання – це впорядковані способи діяльності педагога і студентів, спрямовані на ефективне розв’язання навчально-виховних завдань. Вони реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності.

При викладанні та опануванні студентами навчальної дисципліни Інститути громадянського суспільства використовуються наступні методи навчання:

- словесні - описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо (розповідь, пояснення, лекція, бесіда);

наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків, відео тощо;

- практичні – формування вмій, навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

Крім того, за рівнем самостійної розумової діяльності застосовуються методи:

- проблемного викладу;

- частково-пошуковий метод;

- дослідницький метод.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв’язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в навчальних

посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену з конкретної навчальної дисципліни. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни.

Семестровий екзамен – форма підсумкового контролю з окремої навчальної дисципліни за семестр, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу. Екзамени складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою. Викладач в обов'язковому порядку повинен ознайомити студентів зі змістом екзаменаційних питань, зразком екзаменаційного білету на початку вивчення навчальної дисципліни.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні екзамену з навчальної дисципліни, складає 40. Студентові надсилаються 400 тестових питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в один бал.

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни (практики) та балів, набраних при складанні семестрового екзамену.

Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

8.1. Питання, які виносяться на складання екзамену

1. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
2. Порядок виборів народних депутатів України.
3. Структура, функції та повноваження Верховної Ради України.
4. Порядок роботи Верховної Ради України, його нормативне регулювання.
5. Законодавчий процес у Верховній Раді України.
6. Акти Верховної Ради України.
7. Конституційно-правовий статус народних депутатів України.
8. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України.
9. Конституційно-правовий статус тимчасових комісій Верховної Ради України.
10. Конституційно-правовий статус депутатських груп і фракцій у Верховній Раді України.
11. Правовий статус коаліції депутатських фракцій.
12. Конституційно-правовий статус Голови Верховної Ради України та його заступників.
13. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
14. Конституційно-правовий статус Рахункової палати.
15. Конституційно-правовий статус Президента України.
16. Порядок виборів Президента України.
17. Функції та повноваження Президента України.
18. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України.
19. Конституційна процедура усунення Президента України з посади (імпічмент).
20. Акти Президента України.
21. Система і правовий статус допоміжних органів при Президентові України.
22. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.

23. Правовий статус Офісу Президента України.
24. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
25. Склад, структура та порядок формування Кабінету Міністрів України.
26. Функції та повноваження Кабінету Міністрів України.
27. Програма Кабінету Міністрів України.
28. Підстави та порядок припинення повноважень Кабінету Міністрів України.
29. Акти Кабінету Міністрів України.
30. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади.
31. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади.
32. Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні.
33. Конституційні принципи судочинства в Україні.
34. Конституційно-правовий статус суддів в Україні.
35. Суддівське самоврядування в Україні.
36. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.
37. Конституційні засади організації та діяльності прокуратури в Україні.
38. Система і функції прокуратури в Україні.
39. Конституційно-правовий статус прокурорів в Україні.
40. Прокурорське самоврядування.
41. Конституційно-правовий статус Генерального прокурора України.
42. Порядок призначення і припинення повноважень Генерального прокурора України.
43. Конституційний Суд України: склад, порядок формування, структура.
44. Функції та повноваження Конституційного Суду України.
45. Конституційно-правовий статус суддів Конституційного Суду України.

46. Конституційне провадження, його форми і стадії.
47. Конституційна скарга.
48. Акти Конституційного Суду України.
49. Конституційна форма державного устрою України.
50. Конституційні принципи та система адміністративно-територіального устрою України.
51. Поняття і система місцевого самоврядування в Україні.
52. Принципи місцевого самоврядування в Україні.
53. Конституційно-правовий статус місцевих рад.
54. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад.
55. Порядок виборів депутатів місцевих рад.
56. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів.
57. Порядок виборів сільських, селищних, міських голів.
58. Конституційно-правовий статус виконавчих органів місцевого самоврядування.
59. Конституційно-правовий статус органів самоорганізації населення.
60. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

9. Схема нарахування балів

Денна форма навчання. Приклад для екзамену

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях, виконання індивідуального завдання – 30:

Формула о

$$\sum 30 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 6 \text{ (шість)}$$

Примітка:

$\sum 30$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на практичних (семінарських) заняттях.

Σ2 кількість практичних (семінарських) занять протягом семестру.

7 – коефіцієнт

Курсова робота (одна в семестр) – 20 балів (10 балів – оцінка за написання курсової роботи; 10 балів - оцінка за захист курсової роботи)

Контрольна робота (одна в семестр) – 10 балів.

Контрольна робота проводиться в тестовому форматі за допомогою google форми.

Студентові надсилаються 10 тестових питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в один бал.

Заочна форма навчання. Приклад для екзамену

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен: 40.

Кількість балів протягом семестру: 60:

Курсова робота: 20 балів (10 балів – оцінка за написання курсової роботи; 10 балів - оцінка за захист курсової роботи)

Контрольна робота: 30 балів.

Контрольна робота проводиться в тестовому форматі за допомогою google форми.

Студентові надсилаються 30 тестових питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в один бал.

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях -10.

Поточний контроль та самостійна робота											Разом	Екзамен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9- T32	Конт роль на робо та	Курсо ва робо та	60	40	100
Σ30									10	20			

T1, T2 ... T12 – теми.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь в науково-практичних конференціях, участь у роботі наукового гуртку тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів.

Відповідь на семінарському занятті – 1-5 балів.

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література Основна література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
3. Виборчий кодекс України : Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
5. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>.
6. Конституція Автономної Республіки Крим від 21 жовтня 1998 р., затв. Законом України від 23 грудня 1998 р. № 350-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 5-6. Ст.43.
7. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
8. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим : Закон України від 10 лютого 1998 р. № 90/98-ВР (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр>.
9. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 грудня 2016 р. № 1798-VIII URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
10. Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03 лютого 2015 р. № 141-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/141-19>
11. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
12. Про громадянство України : Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
13. Про Державний реєстр виборців : Закон України від 22 лютого 2007 р. № 698-V (із змін.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/698-16>.
14. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
15. Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.

16. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
17. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII (в ред. Закону від 13 січня 2011 р. № 2938-VI). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
18. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII (із змін.). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
19. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
20. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР (в ред. Закону від 22 грудня 2005 р. № 3277-IV). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>.
21. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР (із змін.). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
22. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
23. Про національні меншини в Україні : Закон України від 25 червня 1992 р. № 2494-XII .URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>.
24. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2625-III (із змін.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>.
25. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент) : Закон України від 10 вересня 2019 р. № 39-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20>
26. Про політичні партії в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-III (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
27. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
28. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII (із змін.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
29. Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим : Закон України від 16 червня 2011 р. № 3530-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3530-17>
30. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 р. № 183/98-ВР URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>
31. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
32. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
33. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 червня 2001 р. № 2493-III (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
34. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 червня 2014 р. № 1508-VII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
35. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-IV (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
36. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листопада 1992 р. № 2790-XII (із змін.). URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
37. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
38. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII (в ред. Закону від 12 січня 2006 р. № 3317-IV). URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
39. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України : Закон України від 19 грудня 2019 року № 400-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400->

20#Text

40. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>

41. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

42. Про Центральну виборчу комісію : Закон України від 30 червня 2004 р. № 1932-VI (із змін.). URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>

43. Рішення Конституційного Суду України 2-р/2022 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України „Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)“ (щодо конституційного контролю змін до Конституції України після набрання ними чинності). URL : <https://ccu.gov.ua/docs/5663>

44. Рішення Конституційного Суду України 1-р/2021 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України „Про забезпечення функціонування української мови як державної“. URL : <https://ccu.gov.ua/docs/3944>

45. Рішення Конституційного Суду України 4-р/2020 у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII, «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193–IX, „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII. URL : <https://ccu.gov.ua/docs/3050>

46. Рішення Конституційного Суду України 9-р/2020 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України „Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України“. URL : <https://ccu.gov.ua/docs/3201>

47. Рішення Конституційного Суду України 11-р/2020 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про Національне антикорупційне бюро України“. URL : <https://ccu.gov.ua/docs/3228>

48. Рішення Конституційного Суду України 6-р/2019 у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України „Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів“. URL : <https://ccu.gov.ua/docs/2770>

49. Рішення Конституційного Суду України 11-р/2019 у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 151 зі значком 2 Конституції України. URL : <https://ccu.gov.ua/docs/2925>

50. Рішення Конституційного Суду України 3-р/2017 у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини дев'ятої статті 61, частини третьої статті 105 Закону України „Про вибори народних депутатів України“, пункту 3 розділу II „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про внесення змін до Закону України „Про вибори народних депутатів України“ щодо виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку партії у багатомандатному окрузі“ (справа про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії). URL : <https://ccu.gov.ua/docs/2032>

Підручники та навчальні посібники:

1. Громадські об'єднання в Україні : навч. посіб. / за ред. В. М. Бесчастного. К. : Знання, 2007. 415 с.
2. Конституційне право України : навч. пос. / за заг. ред. М.І. Марчука, О.С. Бакумова, Л.Д. Варунц, Т.І. Гудзь та ін. Х. : Харків нац. ун-т внутр. справ, 2017. 408 с.
3. Конституційне право України. Академічний курс: підручник : у 2 т. Т.1 / за ред. В.Ф. Погорілка. К.: Юридична думка, 2006. 544 с.
4. Конституційне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. Т.2 / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2008. 800 с.
5. Конституційне право України : підручник. 10-е (ювілейне) видання: перероблене та доповнене. Ужгород : РІК-У, 2020. 504 с.
6. Конституційне право України: підручник / за ред. В.П. Колісника та Ю.Г. Барабаша. Х. : Право, 2008. 416 с.
7. Конституційне право України : підручник / Т.М. Слінько, Л.І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін. ; за заг. ред. Т.М. Слінько. Х. : Право, 2020. 592 с.
8. Конституційне право України: посібник для підготовки до іспиту / Ю.Г. Барабаш, Л.К. Байрачна, І.І. Дахова та ін.; за заг. ред. Ю.Г. Барабаша. Х. : Право, 2012. 304 с.
9. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність. / упоряд. І.О. Кресіна, О.В. Батанов; відп. ред. Ю.С. Шемшученко. 3-є вид. К. : Юридична думка, 2011. 328 с.
10. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб.; 6-те вид., випр. та доповн. К. : Атіка, 2009. 608 с.
11. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: підручник / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко ; за заг. ред. В.Л. Федоренка. 4-е вид., переробл. і доопр. К. : Ліра-К, 2012. 576 с.
12. Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. К.: Юрінком Інтер, 2011. 272 с. (Серія «Проблеми сучасної конституціоналістики». Вип. 1).
13. Проблеми сучасної конституціоналістики. Випуск 2 : Конституційні перетворення в Україні: навч. посіб. / за ред. М.П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2012. 432 с. (Серія «Проблеми сучасної конституціоналістики». Вип. 2).
14. Серьогін В. О. Конституційне право України: навч. посіб. Х. : ХНУВС, 2010. 368 с.
15. Скрипнюк О.В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання. Х. : Право, 2009. 468 с.
16. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
17. Фрицький О.Ф. Конституційне право України : підручник; 2-е вид., переробл. та допов. К. : Юрінком Інтер, 2004. 510 с.
18. Шляхтун П.П. Конституційне право України : навч. посіб. К. : Освіта України, 2010. 592 с.

Допоміжна література

1. Бандурка О.М., Древаль Ю.Д.. Парламентаризм в Україні: становлення і розвиток : моногр. Х. : Ун-т внутр. справ, 1999. 288 с.
2. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно-правовий аспект) : моногр. Х. : Легас, 2004. 191 с.
3. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : моногр. К. : Юридична думка, 2010. 656 с.
4. Бедь В.В. Конституційно-правові аспекти реалізації права людини на свободу совісті та віровизнання : моногр. Ужгород : УУБА-КаУ, 2010. 278 с.

5. Берназюк Я.О. Конституційні основи правотворчості Президента України : моногр. Херсон «Гельветика», 2013. 400 с.
6. Берченко Г. В. Громадянське суспільство в Україні: конституційні аспекти : моногр. Х. : Юрайт, 2014. 208 с.
7. Богашов О.А. Конституційно-правовий статус органів управління виборчим процесом в Україні : моногр. К. : Центр учбової літератури, 2013. 274 с.
8. Боняк В.О. Конституційне право людини і громадянина на освіту в Україні : моногр. Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2008. 180 с.
9. Волошин Ю.О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: теоретико-методологічні аспекти : моногр. / за ред. М.О. Баймуратова. К. : Логос, 2010. 428 с.
10. Голубка І.І., Бисага Ю.М., Піфко О.О. Конституційні права на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні та країнах ЄС: порівняльно-правовий аналіз : моногр. Ужгород : Гельветика, 2017. 212 с.
11. Журавський В.С. Становлення і розвиток українського парламентаризму (теоретичні та організаційно-правові проблеми) : моногр. К. : Парламентське вид-во, 2002. 344 с.
12. Заворотченко Т.М. Політичні права і свободи людини й громадянина в Україні: теоретичні основи і проблеми реалізації : моногр. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпроп. нац. ун-ту, 2013. 424 с.
13. Задорожня Г. В. Конституційно-правовий статус глави держави в Україні та зарубіжних країнах: порівняльний аналіз : моногр. К. : Алерта, 2016. 552 с.
14. Інавгурація. Історія та сучасність / О.В. Батанов, О.М. Стойко, М.Д. Ходаківський ; за ред. Ю.С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2013. 112 с.
15. Калинюк С.С., Бисага Ю.М., Белов Д.М., Ярема В.І. Конституційно-правовий статус адвокатури в механізмі реалізації права людини і громадянина на правову допомогу : моногр. Ужгород : Гельветика, 2017. 197 с.
16. Ключковський Ю.Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство : моногр. К.: Час Друку, 2011. 132 с.
17. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : моногр. К. : Ваіте, 2018. 908 с.
18. Ковтун В. І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти : моногр. ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Х. : Фактор, 2014. 216 с.
19. Колективні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми теорії та практики : моногр. / Є.І. Григоренко, Я.О. Григоренко, В.І. Козлов та ін.; за ред. Л.В. Новікової. Х. : Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2013. 352 с.
20. Колісник В.П. Національно-етнічні відносини в Україні: теоретичні засади та конституційно-правові аспекти : моногр. Х.: Фоліо, 2003. 240 с.
21. Конституційно-правові засади становлення української державності : моногр. / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Тодики. Х. : Право, 2003. 328 с.
22. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики: монографія / за ред. В.Ф. Погорілка. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 356 с.
23. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз : моногр. / В. І. Іванчо, Ю. М. Бисага, О. О. Піфко. Ужгород: Гельветика, 2016. 200 с.
24. Конституція України: наук.-практ. коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О.В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш; Нац. акад. прав. наук України. 2-ге вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2011. 1128 с.
25. Копиленко О.Л. Автономна Республіка Крим: проблеми правового статусу. К. : Таксон,

2002. 342 с.

26. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм : моногр. К. : Юрінком Інтер, 2010. 560 с.

27. Ленгер Я.І. Муніципально-правові колізії: загальнотеоретичний аспект : моногр. 2017. 336 с.

28. Летянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики : моногр.Х. : Видав. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. 256 с.

29. Липачова Л.М. Реалізація конституційного права людини та громадянина на звернення за захистом своїх прав і свобод до Європейського Суду з прав людини : моногр. Дніпропетровськ : Ліра-ЛТД, 2005. 204 с.

30. Марцеляк О.В. Вибори народних депутатів України: історія, теорія, практика : навч. посіб. Х. : ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС, 2008. 636 с.

31. Марцеляк О.В. Інститут омбудсмана: теорія і практика : моногр. Х. : Вид-во НУВС, 2004. 450 с.

32. Марцеляк О.В. Спеціалізовані органи парламентського контролю в Україні: статус і функціонування : моногр. / О.В. Марцеляк, Ю.М. Коломієць, Г.В. Зубенко; за ред. О.В. Марцеляка. Х. : ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС, 2006. 268 с.

33. Мірошніченко Ю.Р. Конституційно-правове забезпечення народовладдя в Україні: монограф. К. : Фенікс, 2012. 360 с.

34. Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави : моногр. / за ред. Ю.М. Тодки, В.А. Шумілка. Х. : Одиссей, 2004. 392 с.

35. Нестеренко О. Інформація в Україні: право на доступ. Б.м. : Акта, 2012. 308 с.

36. Нечипорук Г.Ю., Бисага Ю.М., Берч В.В., Дешко Л.М., Бисага Ю.Ю., Нечипорук К.О. Конституційне право на звернення до Європейського суду з прав людини та механізм реалізації права на виконання його рішень : моногр. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. 196 с.

37. Олійник А.Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні : моногр. К. : Алерта, КНТ, Центр навчальної літератури, 2008. 472 с.

38. Органи державної влади України / за ред. В.Ф. Погорілка : моногр. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. 592 с.

39. Орос М.М., Бисага Ю.М., Берч В.В., Дешко Л.М., Нечипорук Г.Ю. Право народу на спротив: конституційно-правове дослідження : моногр. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. 232 с.

40. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика : моногр. / відп. ред. В. Ф. Погорілка. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; А.С.К., 2003. 652 с.

41. Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів : моногр. / за ред. Ю. М. Тодики. Х. : Право, 2009. 540 с.

42. Реалізація права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні : моногр. / Л.Б. Васильчук, Ю.М. Бисага. Ужгород, 2019. 208 с.

43. Серьогін В.О. Право на недоторканність приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці : моногр. Х. : ФІНН, 2010. 608 с.

44. Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні : моногр. Х. : Ксилон, 2001. 280 с.

45. Серьогіна С.Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики : моногр. Х. : Право, 2011. 768 с.

46. Скомороха В.Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики : моногр. К.: МП Леся, 2007. 716 с.

47. Словська І.Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України : моногр. К. : Юрінком Інтер, 2013. 336 с.

48. Совгіря О.В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний

стан та тенденції розвитку : моногр. К. : Юрінком Інтер, 2012. 464 с.

49. Стешенко Т.В. Правовий статус, система і організація роботи виборчих комісій : моногр. Х. : Видав. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. 208 с.

50. Тесленко М.В. Судебный конституционный контроль в Украине : моногр. К. : Ин-т госуд. и права им. В.М. Корецкого НАН Украины, 2001. 344 с.

51. Ткаченко Є.В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин : моногр. Х. : ФІНН, 2010. 336 с.

52. Фаловська І.М., Бисага Ю.М., Бисага Ю.Ю., Коцкулич В.В. Конституційний принцип рівності: правозастосовчі аспекти : моногр. Ужгород : Гельветика, 2018. 204 с.

53. Федоренко В.Л. Система конституційного права України: теоретико-методологічні аспекти : моногр. К. : Ліра-К, 2009. 580 с.

54. Федоренко В.А., Чернеженко О.М. Конституційні моделі місцевого самоврядування у державах- учасницях ЄС, Швейцарії та Україні : моногр. К. : Ліра-К, 2017. 288 с.

55. Фрицький Ю.О. Державна влада в Україні: становлення, організація, функціонування : моногр. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2006. 360 с.

56. Хромей В. В. Конституційне право на працю : моногр. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 240 с.

57. Цоклан В.І., Федоренко В.Л. Система сучасних джерел конституційного права України : моногр. К. : Ліра-К, 2009. 400 с.

58. Чернецька О.В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад за законодавством України : моногр. К. : ВД Скіф, КНТ, 2008. 144 с.

59. Чуб О.О. Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами : моногр. Х. : Одісей, 2005. 232 с.

60. Шамрай В.В. Конституційне право в умовах глобалізації та міждержавної інтеграції: теоретико-методологічний аспект : моногр. 2018. 358 с.

61. Шаповал В.М. Конституція і виконавча влада. К. : Юрінком Інтер, 2004. 80 с.

11.Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL:<http://www.president.gov.ua/>
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL:<http://www.kmu.gov.ua/>
4. Офіційний веб-портал органів судової влади України. URL: <http://court.gov.ua/>
5. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua/>
6. Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. URL: <http://www.scourt.gov.ua/>
7. Офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua/>
8. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.kiev.ua/>
9. Офіційний веб-сервер Центральної виборчої комісії. URL: <http://www.cvk.gov.ua/>
10. Офіційний веб-сайт Української асоціації районних та обласних рад. URL: <http://uaor.org.ua/>